

Prikaz knjige

Obuka namenjena odraslima – kako je proceniti? O knjizi Aleksandre Pejatović: *Obuka za odrasle – susret očekivanja i procenjivanja*

Naučnu monografiju *Obuka za odrasle – susret očekivanja i procenjivanja*¹ autorke prof. dr Aleksandre Pejatović, obima 217 strana, izdao je Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu.

Monografija osim uvodnog dela i zaključnih razmatranja sadrži jedanaest tematskih celina kojima se na vrlo sistematičan i pregledan način pristupa fenomenu obuka namenjenih odraslim osobama. Imajući u vidu značaj problema i veliki broj istraživanja, teorijskih pristupa i modela koji se bave obukama za odrasle, uviđamo neophodnost sistematizacije materije za čitalačku publiku našeg govornog područja.

Nakon uvodnih razmatranja, dat je sažet prikaz istorijata razvoja obučavanja odraslih koji nam pomaže da razumemo uvezanost obučavanja sa napretkom društva i civilizacije i detaljnije zahteve koje svet rada postavlja pred obuke. Autorka ističe da su svakoj grupi kadrova zaposlenih u sistemu proizvodnje potrebni i obučavanje i obrazovanje, bez obzira na stepen njihove kvalifikovanosti, i da se pred obuke vremenom postavlja zadatak da odgovore na sve veći broj potreba koje se javljaju u savremenom svetu rada.

Kao neophodnom delu naučne monografije, pažnja je posvećena određenju fenomena kojim se bavi monografija, oslanjajući se na određenja koja daju različiti autori i normativna dokumenta. Obuka se određuje kao ciklični sistem sačinjen od više faza, koji obuhvata, osim samog organizovanog procesa poučavanja, i aktivnosti koje mu prethode i one koje mu slede. Takav sistem je usmeren na sticanje i razvoj znanja, veština, kompetencija i stavova određenih specifikovanim ciljevima, a njegovi efekti se očekuju u domenu konkretnih promena u

---

¹ Pejatović, A. (2019). *Obuka za odrasle – susret očekivanja i procenjivanja*. Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu.

ponašanju vezanih za područje života i rada kojem je obuka namenjena, i to neposredno po završetku samog procesa.

U monografiji se razmatra međuodnos obrazovanja i obučavanja i navodi da obuka može biti sastavni deo, to jest supsistem obrazovanja, ali i obrazovne supsistem obuke. Obrazovanje, s druge strane, predstavlja dugotrajniji proces drugačijeg fokusa – usmeren na sticanje opštih znanja, celovit razvoj ličnosti, uz naglašenu vaspitnu funkciju, koji nastoji da pojedince upozna sa svim važnim sferama života. Obuka čini integralni, suštinski deo stručnog obrazovanja odraslih; takođe, ona ostaje neophodna za razvoj kadrova različitog nivoa kompetentnosti.

Još jedan značajan doprinos monografije je deskripcija načina na koji raznovrsno polje obuka može da se sistematizuje. Autorka je izdvojila više kriterijuma i u skladu sa njima ponudila sistematizaciju: prema osnovnoj funkciji, relaciji znanje–kompetencije, nivou strukturiranosti, području sadržaja, ciljnoj grupi, vrsti korišćenih medija i mestu realizacije. Predstavljen je model koji raspoznaje četiri osnovna stila obučavanja, to jest načina na koji se obuke mogu sprovesti: prezentovanje, vođenje, koučing, facilitacija, uz analizu njihovih snaga i slabosti, pri čemu saznajemo da se tim modelom ne iscrpljuju sve uloge koje realizator obuke može da ima.

Najviše pažnje je posvećeno modelima projektovanja obuka, to jest modelima formiranja obrazovnog ciklusa. Raspoznaje se približno stotinu modela (sistema instruktivnog dizajna) od kojih svaki sadrži tri procesa – analize, razvoja i evaluacije. Autorka opisuje osnovni ADDIE model, koji predstavlja bazu za brojne druge modele i sačinjen je od pet sukcesivnih etapa; sukcesivni aproksimativni model koji podrazumeva ponavljanje malih koraka na osnovu čega se projektovanje obuke razvija; sistemski dizajn obuke (Dikov i Kerijev model) sa izdvojenih čak deset etapa, koje nam daju smernice za planiranje, ali i podsećaju od čega uspeh obuke može da zavisi (poput ulaznih kompetencija polaznika obuke, njihove motivacije i stavova, konteksta za učenje, konteksta u kojem će se naučeno primenjivati i sl.) i druge.

U poglavlju „Razvoj veština i njihov transfer“ postavlja se pitanje koliko je vežbanja tokom obuke potrebno, da li vežbanje treba organizovati po celinama ili po delovima, kako vremenski organizovati sesije, koje su faze raspoznatljive u toku formiranja veština, mogućnost prilagođavanja tempa vežbanja individualnim potrebama. Razmatrajući mogućnost transfera veština naučenih tokom obuke u realno okruženje, autorka ukazuje na to da je stepen u kojem se taj cilj ostvari zapravo pokazatelj uspešnosti obuke, uz uslov da omogućava korišćenje naučenog u novim uslovima i izgrađivanje novih navika.

U poglavlju „Evaluacija obuka“ usvaja se određenje evaluacije kojim se naglašava delatna svrha tog procesa – donošenje efikasnih odluka o obuci. Pri-

kazano je šest modela evaluacije kroz koje dobijamo preporuke šta, kako i kada treba vrednovati. Recimo, u Brinkerhofovom modelu se izdvaja čak šest nivoa evaluacije, od kojih je samo jedan procena ostvarenosti neposrednih ishoda – to jest procena onoga što su polaznici naučili.

U poglavlju „Istraživanja obuka i obučavanja – šta ostaje od očekivanja i šta pokazuju procenjivanja“ ukazuje se na specifičnost monografije u odnosu na dosadašnje naučne doprinose, koja se ogleda u orijentaciji na istraživačke rezultate, umesto na teorijska razmatranja. Autorka upozorava da populacija nezaposlenih lica starijih od 50 godina u Srbiji nije optimistična da obuke mogu da doprinesu njihovoj zapošljivosti. Aktuelna situacija potvrđuje tačnost njihove procene, budući da veliki broj polaznika ostaje nezaposlen i nakon završenih obuka. Upoznaje nas sa načinom i rezultatima evaluacije kvaliteta obuka sprovedenih sa odraslim polaznicima u našoj zemlji i regionu i povezuje očekivanja učesnika obuka sa time kako ih oni procenjuju, a čitalac razume da ostvarenje očekivanja ne zavisi samo od karakteristika polaznika i kvaliteta obuke već i od ukupne društveno-ekonomske situacije.

Monografija *Obuka za odrasle, susret očekivanja i procenjivanja* ima veliki značaj pre svega za svakog pojedinca čiji je zadatak osmišljavanje, realizacija ili evaluacija obuke namenjene odraslima. Ona nudi niz jasno iznetih preporuka za koncipiranje adekvatnih programa, pomaže realizatorima obuka da kritički sagledaju, ocene i prilagode svoj način rada i svoju ulogu, a polaznicima obuka pruža referentni okvir za razmatranje svojih iskustava. U opisanim modelima instruktivnog dizajna na pregledan način se iznose smernice za osmišljavanje procesa učenja ne samo u sektoru obuka za odrasle već i za pojedince zaposlene u srednjim stručnim školama i na fakultetima (budući da svaka profesionalizacija zahteva sticanje određenih veština i kompetencija koje valja primeniti u neposrednom radnom kontekstu), kako bi se učenje odvijalo na efikasan, fleksibilan i jasno usmeren način. Obuhvatnost tema i bogatstvo informacija ostavlja nas sa utiskom da se na temu obučavanja odraslih još malo toga može dodati i da naučna javnost ima pred sobom zaokruženu celinu iscrpno iznetih saznanja.

dr Milica Marušić Jablanović, naučni saradnik,
Institut za pedagoška istraživanja, Beograd